

ὧς δὲ καὶ τῇ ὑστεραίᾳ συνέβαιναν αὐτῷ τὰ αὐτὰ ταῦτα καὶ τῇ τρίτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας· (οἱ δ' ἔτυχον συνηκολουθηκότες αὐτῷ, καὶ ὄντες ἐν Πέρσῃσι). Ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς φίλους, καὶ τὰς Περσῶν ἀρχάς⁵³⁴ παρόντων δὲ πάντων, ἤρχετο τοιοῦδε λόγου.

Παῖδες ἔμοι, καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἐμοὶ μὲν τοῦ βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεστιν, (ἐκ πολλῶν τοῦτο σαφῶς γινώσκω), ὑμᾶς δὲ χρῆ, ὅταν τελευτήσω, ὥσπερ εὐδαίμονος ἐμοῦ⁵³⁵ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα. Ἐγὼ γάρ, παῖς τε ὢν, τὰ ἐν παῖσι νομιζόμενα⁵³⁶ καλὰ δοκῶ κεκαρπῶσθαι⁵³⁷, ἐπεὶ τε ἤβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις· τέλειός τε ἀνὴρ γενόμενος, τὰ ἐν ἀνδράσι⁵³⁸· σὺν τῷ χρόνῳ τε προϊόντι ἀεὶ συναυξανομένην ἐπιγινώσκειν ἐδόκουν καὶ τὴν ἐμὴν δύναμιν, ὥστε καὶ τοῦμὸν γῆρας οὐδεπώποτε ἡσθόμην τῆς ἐμῆς νεότητος ἀσθενέστερον γινόμενον, καὶ οὐτ' ἐπιχειρήσας οὐτ' ἐπιθυμήσας οἶδα ὅτου ἡτύχησα⁵³⁹.

Καὶ τοὺς μὲν φίλους ἐπέιδον δι' ἐμοῦ εὐδαίμονας γενομένους, τοὺς δὲ πολεμίους ὑπ' ἐμοῦ δουλωθέντας· καὶ τὴν πατρίδα, πρόσθεν ἰδιωτεύουσαν⁵⁴⁰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, νῦν προτετιμημένην καταλείπω· ὦν τ' ἐκτησάμην, οὐδὲν οἶδα, ὅ,τι οὐ διεσώσάμην. Καὶ τὸν μὲν παρελθόντα χρόνον ἔπραττον⁵⁴¹ οὕτως, ὥσπερ πύχρῳ φόβος δέ μοι συμπαραμαρτῶν, μὴ τι ἐν τῷ ἐπίνοντι χρόνῳ ἢ ἰδοίμ⁵⁴⁰ ἢ ἀκούσαιμι ἢ πάθοιμι χαλεπὸν, οὐκ εἶα τελέως μέγα φρασεῖν, οὐδ' εὐφραίνεσθαι ἐκπεπταμένως⁵⁴².

Νῦν δ' ἦν τελευτήσω, καταλείπω μὲν ὑμᾶς, ὦ παῖδες, ζῶντας, οὗσπερ ἔδοσάν μοι οἱ θεοὶ γενέσθαι· καταλείπω δὲ πατρίδα καὶ φίλους εὐδαιμονοῦντας· ὥστε πῶς οὐκ ἂν ἐγὼ δικαίως μακαρίζομενος τὸν ἀεὶ χρόνον μνήμης τυγχάνοιμι;

Δεῖ δὲ καὶ τὴν βασιλείαν μὲν ἥδη σαφηνίσαντα^{542*} καταλιπεῖν· ὡς ἂν μὴ ἀμφίλογος γενομένη πράγματα⁵⁴³ ὑμῖν παράσχη. Ἐγὼ οὖν φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως, ὦ παῖδες· τὸ δὲ προβουλεύειν⁵⁴⁴ καὶ τὸ ἡγεῖσθαι, ἐφ' ὅ,τι ἂν καιρὸς δοκῇ εἶναι, τοῦτο προστάττω τῷ προτέρῳ γενομένῳ, καὶ πλειόνων, κατὰ τὸ εἶκος, ἐμπεύρω.

Ἐπαιδεύθην δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως ὑπὸ τῆς δε τῆς ἐμῆς τε καὶ ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις οὐ μόνον ἀδελφοῖς ἀλλὰ καὶ πολίταις καὶ δίδων καὶ θάκων καὶ λόγων ὑπέκειν⁵⁴⁵· καὶ ὑμᾶς δὲ, ὦ παῖδες, οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐπαίδευσον, τοὺς μὲν γεραιτέρους προτιμᾶν, τῶν δὲ νεωτέρων προτετιμηθεῖσθαι· ὡς οὖν παλαιὰ καὶ εἰθισμένα καὶ ἔννομα λέγοντος ἐμοῦ, οὕτως ἀποδέχεσθαι⁵⁴⁶.

Καὶ σὺ μὲν, ὦ Καμβύση, τὴν βασιλείαν ἔχε θεῶν τε διδόντων καὶ ἐμοῦ,

534) Τοὺς ἄρχοντας. 535) Λέγειν περὶ ἐμοῦ ὡς περὶ εὐδαίμονος· γὰρ ὁμιλῶσι περὶ αὐτοῦ ὡς περὶ ἀνθρώπου ὅστις ἦτον εὐδαίμων. 536) Ὅσα πράγματα θεωροῦνται ὅτι εἶναι καλὰ.

537) Ἀπύχλασα. 538) Τὰ ἐν ἀνδρ. νομιζ. καλὰ δοκῶ κεκαρπ. 539) Οὐκ οἶδα ἐπιθυμήσας ἢ ἐπὶ τι ὅτου ἡτύχησα. 540) Ἰδοίμην οὖσαν. 541) Εἶχα τύχην ὅποιαν πύχρῳ. Διότι. Καλῶς πράττω τὸ εὐτυχῶ. 542) Ἀνοικτὰ, πληρέστατα. 542*) Σαφηνίσαντα τὰ περὶ αὐτῆς, τὰ περὶ τῆς διαδοχῆς τῆς. 543) Δυσκολίας. 544) Σιέπομαι πρῶτος ἢ ὑπὲρ τῶν ἄλλων. 545) Νὰ ὑποχωρῶ καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς, καὶ εἰς τὰ καθίσματα κτλ. Ἡ γεν. ἑλλ. τῆς ἀπό. 546) Δεῖ ὑμᾶς.